

چرایی مشق بیکاری، فارغ التحصیلان

روزگاری، تحصیل از بهترین راه‌های رسیدن به شغل بود؛ اما به گواه آمارهای منتشر شده این روزها بیش از 40 درصد از فارغ التحصیلان دانشگاه در بازار کار ایران جایی ندارند. وزارت کار....

روزگاری، تحصیل از بهترین راه‌های رسیدن به شغل بود؛ اما به گواه آمارهای منتشر شده این روزها بیش از 40 درصد از فارغ التحصیلان دانشگاه در بازار کار ایران جایی ندارند. وزارت کار در تازه‌ترین مطالعه و گزارش از وضعیت بازار کار جمعیت فارغ التحصیل دانشگاهی اعلام کرد: اغلب سیاسیون و بعضا کارشناسان در خصوص آمار تعداد دانش‌آموختگان دانشگاهی که تمایل به حضور در بازار کار دارند همواره دچار خطا هستند و می‌پندارند تمام دانش‌آموختگان دانشگاهی وارد بازار کار خواهند شد، در حالی که تعداد زیادی از آنان بویژه زنان، برای فعالیت اقتصادی تمایلی ندارند و تعداد زیادی هم همزمان با تحصیل شاغلند. تصویر چرایی مشق بیکاری فارغ التحصیلان

براساس تازه‌ترین اطلاعات از شرایط بیکاری فارغ التحصیلان، جمعیت فارغ التحصیل و در حال تحصیل دانشگاهی سال 94 معادل 11 میلیون و 800 هزار نفر برآورد شده است که از این میزان 4/8 میلیون نفر در حال تحصیل و هفت میلیون نفر نیز جمعیت فارغ التحصیل هستند.

براساس همین آمار، در بین جمعیت هفت میلیونی فارغ التحصیل، 7/3 میلیون نفر شاغل و 900 هزار نفر بیکار هستند. ضمن این که 4/2 میلیون نفر از فارغ التحصیلان در جمعیت غیرفعال اقتصادی قرار دارند که جزو جمعیت بیکار جویای کار محسوب نمی‌شوند.

براساس بررسی انجام شده توسط پژوهشکده آمار ایران، حدود 34 درصد از افراد فارغ التحصیل عالی از نظر اقتصادی غیرفعال هستند. 71 درصد از افراد فارغ التحصیل عالی غیر فعال را زنان و 29 درصد را مردان تشکیل می‌دهند. 32 درصد از این افراد دارای مدرک کاردانی، 62 درصد دارای مدرک کارشناسی و 6 درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر هستند.

رشد قارچ گونه دانشگاه

روند بی‌رویه تاسیس دانشگاه‌ها و ایجاد رشته‌های تحصیلی بدون در نظر گرفتن نیازهای روز جامعه. دو دلیل اصلی بیکاری فارغ التحصیلان است که دکتر عبدالوحید فیاضی، مشاور سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش در گفت‌وگو با جام‌وگو با اشاره می‌کند.

آن‌طور که عضو سابق کمیسیون آموزش مجلس شورای اسلامی می‌گوید دانشگاه‌های بی‌کیفیت هم تاثیر کمی در این پدیده ناخوشایند نداشته‌اند و در این میان اصلاح ساختارهای نظام آموزشی کشور، چاره کار است.

فیاضی ادامه می‌دهد: اولین کار این است که آموزش عالی کشور باید از این حالت از هم‌گسیختگی و جزیره‌ای عمل کردن خارج شود. دانشگاه آزاد اسلامی با حجم بالای دانشجویی که دارد بدون توجه و به لحاظ شرایط بازار کار اقدام به ایجاد رشته‌های تحصیلی کرده که در حال حاضر آمار نشان می‌دهد 180 واحد دانشگاهی در دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای زبان‌ده هستند و شاید به انحلالشان هم منجر شود. این نشان می‌دهد شرایط ایجاد این دانشگاه‌ها، علمی و آینده‌نگرانه نبوده است.

او می‌گوید: ما رشته‌هایی داریم که سنتی هستند و 60 سال است در کشور وجود دارند و هنوز آنها را ادامه می‌دهیم در صورتی که نیازی به آنها در جامعه امروز نداریم.

کارشناسان تاکید می‌کنند وقتی آمایش علمی و رشته‌ای در کشور صورت نپذیرد قطعاً رشته‌های

جدیدی که نیاز امروز کشور و دنیا و ست، و ایجاد نمی‌شود.

مشاور سازمان پژوهش و برنامه ریزی وزارت آموزش و پرورش همچنین نابسامانی فضای کسب و کار در کشور و پایین بودن شاخص‌های اقتصادی را دلیل مهم دیگری در بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی می‌داند.

او در خلال حرف‌هایش به هرم جمعیتی ایران هم اشاره می‌کند و می‌گوید: البته نباید از مساله هرم جمعیتی هم ساده عبور کرد و نادیده گرفت که بخشی از این گرفتاری‌ها مربوط به دهه‌های 60 تا 80 است.

نظام آموزشی تقاضا محور نیست

در دفترچه کنکور امسال، به وضوح می‌بینیم میزان پذیرش دانشجو در برخی رشته‌ها، بیش از ظرفیت فعلی بازار است؛ طوری که بیم آن می‌رود این خیل عظیم دانشجویان پذیرفته شده در رشته‌های نظری و غیرمهارتی، پس از دانش‌آموختگی نتوانند وارد بازار کار شوند.

دکتر عبدالرسول پورعباس، عضو هیات علمی دانشگاه امیرکبیر و رئیس سابق دانشگاه جامع علمی کاربردی در گفت‌وگو با جام‌جم در این باره می‌گوید: نظام آموزشی ما تقاضا محور نیست و عرضه محور است؛ یعنی به نیاز بازار کار نگاه نمی‌کند و با فضای اشتغال کشور هماهنگ نیست.

این کارشناس آموزش عالی بر این باور است که تا وقتی این شیوه پذیرش دانشجو ادامه داشته باشد، مشکلات بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی حل نخواهد شد.

در بسیاری از کشورهای توسعه یافته، جذب دانشجو با توجه به نیاز بازار کار صورت می‌گیرد. پورعباس با اشاره به همین مساله توضیح می‌دهد: در نظام آموزش عالی کشورهای توسعه یافته، حدود 30 درصد دانشجویان در رشته‌های علمی و حدود 70 درصد دانشجویان در رشته‌های مهارتی و با محور بازار کار جذب می‌شوند، اما در کشور ما چنین تناسب علمی رعایت نمی‌شود.

پورعباس همچنین به سند آمایش آموزش عالی نیز اشاره می‌کند و می‌گوید: یکی از اهداف اجرای این سند، تناسب بین بازار کار و تعداد دانشجویان جذب شده در رشته محل‌های مختلف دانشگاهی است، اما تاکنون بخش عمده‌ای از این سند اجرایی نشده است.

البته به نظر می‌رسد با توجه به این که برای پذیرش دانشجویان غیرمهارتی، نیاز به امکانات و تجهیزات گسترده‌ای مثل آزمایشگاه و کارگاه وجود ندارد، خیلی از دانشگاه‌ها برای پذیرش کم هزینه دانشجویان رشته‌های نظری علاقه‌مند هستند؛ در حالی که انتظار می‌رود متولی نظام آموزش عالی، این وضعیت را مدیریت کند و اجازه ندهد دانشگاه‌ها بدون توجه به نیاز صنعت و بازار کار، به شکل بی‌رویه و بی‌دقتی دانشجویان جذب کنند.

رشته‌هایی برای بیکار شدن

سال‌هاست کارشناسان آموزش عالی بر این باورند برخی رشته‌های دانشگاهی بازار کاری برای فارغ‌التحصیلانش ندارد؛ موضوعی که عمده دلیل بیکاری دانش‌آموختگان عنوان شده و این مشکل هم آن‌طور که کارشناسان آموزش عالی می‌گویند با بازنگری برخی رشته‌های دانشگاهی باید اصلاح شود.

گرچه آموزش عالی متولی و مسئول ایجاد شغل نیست، ولی بدون شک در بازار شغل بی‌تأثیر نیست. سال گذشته شریعتی نیاسری، معاون آموزشی وزیر علوم به رسانه‌ها گفته بود: طرحی را در دست تدوین داریم که براساس آن رشته‌هایی که بازار کار آنها اشباع شده از اولویت خارج می‌شوند. هرچند از سرنوشت این طرح خبری نیست، اما آمارها نشان می‌دهند بازار کار می‌تواند منشأ مهمی برای اقبال به رشته‌های تجربی باشد.

با نگاهی به آخرین آمار وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی می‌زنیم؛ توان متوجه شد اگر مهم‌ترین دلایل اقبال به رشته‌های تجربی بازار تضمین شده کار نباشد بدون شک یکی از مهم‌ترین دلایل است. بر اساس این آمار، رشته بهداشت با 7/9 درصد، کمترین میزان بیکاری و رشته محیط‌زیست با 49/1 درصد بیشترین میزان بیکاری را در کشور دارد.

رشته‌های علوم رفتاری و اجتماعی با نرخ بیکاری 7/19 درصد، بازرگانی و امور اداری با 5/19 درصد، حقوق 8/21 درصد، علوم زیستی 22 درصد، علوم طبیعی 4/22 درصد، رایانه 9/39 درصد، صنعت و فرآوری 32 درصد، معماری و ساختمان 9/25 درصد، کشاورزی، جنگلداری و شیلات با 22 درصد و محیط‌زیست با 1/49 درصد بالاترین میزان بیکاری فارغ‌التحصیلان در این رشته‌ها اعلام شده است. همچنین رشته‌های تربیت معلم با 8 درصد، روزنامه‌نگاری 8/8 درصد، بهداشت 9/7 درصد، خدمات امنیتی 4/8 درصد و خدمات حمل و نقل با 8/10 درصد، کمترین میزان بیکاری فارغ‌التحصیلان را دارد.

نرخ بیکاری مردان 13 درصد و این نرخ در مورد زنان درس خوانده 5/65 درصد است. نکته این که تعداد زنان تحصیلکرده در جست‌وجوی شغل در حال حاضر از تعداد مردان تحصیلکرده در جست‌وجوی شغل بیشتر است. این آمار را حسین توکلی، معاون سازمان سنجش و آموزش کشور نیز در گفت‌وگو با جام‌زنی‌می‌تایید می‌کند و می‌افزاید: برخی رشته‌ها هستند که داوطلبان هم می‌زنند؛ مانند بازار کار مناسبی برایش وجود ندارد، اما آن را انتخاب می‌کنند مثلاً خانم‌هایی که وارد رشته کشاورزی می‌زنند؛ شغلی خیلی نباید امیدوار پیدا کردن شغلی مناسب در این رشته باشند. آنها عموماً در رشته‌های غیر از کشاورزی کار پیدا می‌کنند.

به گفته حسین توکلی، مشکل دانشگاه‌ها این است که در رشته‌هایی دانشجوی می‌پذیرند که فارغ‌التحصیلانش بازار کاری ندارند، از این‌رو وزارت علوم با همکاری وزارت کار باید رشته‌های تحصیلی را بازتعریف کنند تا رشته‌هایی در دفترچه کنکور آورده شود که بازار کار دارند؛ در حالی که با نگاهی به دفترچه کنکور امسال می‌توان تناقضات آشکاری در این موارد پیدا کرد.

مدرک‌گرایی مزمن

در بیکاری فارغ‌التحصیلان مسائل زیادی نقش دارد، اما یکی دیگر از علل اصلی آن در مسائل فرهنگی ریشه دارد. فرهنگ مدرک‌گرایی و گرای می‌زنی‌در ایران آن قدر جدی گرفته نشده که این روزها به مشکلی برای جامعه بدل شده است. مشاور سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش در این باره می‌گوید: فرهنگ مدرک‌گرایی همچنان در جامعه ایرانی موج می‌زند. در دهه‌های پیش به مدرک دیپلم افتخار می‌کردند و حالا به مدرک دکتری فخر می‌زنند. البته ناگفته نماند عرضه و تقاضا چنین موردی را ایجاب می‌کند. وقتی تقاضا به گونه‌ای باشد که اگر مدرک بالایی نداشته باشید شغلی ندارید، ناخودآگاه افراد را به سمت کسب مدرک سوق می‌دهد.

به گفته او در ایران نیروی کار تک‌ریم نمی‌زنند؛ و همین موضوع انگیزه‌ای برای افراد ایجاد نمی‌کند که آنها به سمت نیروهای کار بروند. در کشوری مثل چین، بسیاری از کارگران سهامداران شرکت‌ها هستند و همین مورد برای کارگران ایجاد انگیزه می‌کند.

میثم اسماعیلی